

УДК 378:78:371.3

Пушкар Л. В.,
м. Суми**ІСТОРИЧНІ ОРІЄНТИРИ МУЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ БАКАЛАВРІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

У статті актуалізовано питання історичного розвитку та основних напрямів використання музичної терапії; висвітлено проблему використання терапевтичного потенціалу музичних компетенцій бакалаврів дошкільної освіти; представлено сутнісні характеристики поняття «музична терапія» з метою узагальнення в контексті психолого-педагогічного впливу на особистість.

Ключові слова: музична терапія, дошкільна освіта, музичні компетенції, психологічний стан, гармонізуючий вплив.

Пушкар Л. В. Исторические ориентиры музыкальной терапии в контексте формирования музыкальных компетенций бакалавров дошкольного образования. В статье актуализировано проблему исторического развития и основных направлений использования музыкальной терапии; освещены вопросы использования терапевтического потенциала музыкальных компетенций бакалавров дошкольного образования; представлены сущностные характеристики понятия «музыкальная терапия» с целью обобщения в контексте психолого-педагогического влияния на личность.

Ключевые слова: музыкальная терапия, дошкольное образование, музыкальные компетенции, психологическое состояние, гармонизирующее влияние.

Pushkar L. V. Historical guidelines of music therapy in the context of musical competences formation of bachelors of preschool education. In the realities of the socio-political crisis of modern society, it is necessary to search for additional types of educational activities of preventive, corrective and recreational directions. The article analyzes scientific-methodological literature concerning the use of musical art for corrective, medical, preventive and pedagogical purposes. The views of contemporary scholars on the psychological-pedagogical possibilities of music therapy are highlighted.

The issues of the main directions of music therapy use are revealed and historical guidelines for the application of therapeutic potentials of musical competences in preschool education are determined. Essential characteristics of the concept of “music therapy” are presented with the aim of their generalization in the context of psychological-pedagogical influence on the person. It is found out that musical-therapeutic technologies can be used not only as a therapeutic tool, but also as a preventive, educational, upbringing, motivational, and communicative.

The problem of the use of musical competences therapeutic potential of bachelors of preschool education is revealed. It is determined that acquired musical competences of bachelors of preschool education will enable future teachers to use music in their everyday pedagogical activity (as an educational remedy and means of self-regulation), and musical-therapeutic potential of these competences will contribute to solving one of the main tasks of the national education – preservation and strengthening of physical, mental and spiritual health of younger generation.

Key words: music therapy, preschool education, musical competences, psychological state, harmonizing influence.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку освітньої системи в нашій державі все більшого визнання набуває процес виховання здорової та компетентної особистості, а також забезпечення прав дитини на повноцінний розвиток, формування передумов навчальної діяльності. Крім того, в реаліях соціально-політичної кризи сучасного суспільства постає необхідним пошук додаткових видів освітньої діяльності профілактичного, корекційного та оздоровчого спрямувань. Саме тому дедалі важливішого значення набуває музикотерапевтичний підхід у лікувальній реабілітації та педагогіці – через засоби мистецтва сформувати гармонійну особистість і сприяти соціальній адаптації дитини. Означені завдання реалізуються відповідно до державних освітніх документів, таких як Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., Державна програма «Освіта» («Україна ХХІ ст.»), Закон України «Про освіту» (2017 р.), «Про дошкільну освіту» (№ 2145-VII від 05.09.2017) та ін.

Сьогодні, як ніколи, особливої актуальності набувають заходи зі створення нових ефективних методів реабілітації та профілактики, нетрадиційних підходів, що підвищують резервні можливості організму дитини. Тобто, очевидною постає необхідність запровадження в навчально-виховний процес різних здоров'япідтримувальних технологій, серед яких заслуговує на увагу нова галузь психолого-педагогічного напрямку під назвою «музикотерапія». Тому у науково-методичній літературі домінує думка відносно використання музичного мистецтва як у корекційних, лікувальних, профілактичних, так і в педагогічних цілях.

Аналіз актуальних досліджень. Питання розробки і практичного застосування сучасних педагогічних технологій і моделей здоров'язбереження у навчально-виховному процесі висвітлено в працях І. Борисова, І. Хрипко, О. Вашенко та інших. Дослідження Б. Теплової, В. Медушевського, Р. Тарасова присвячені проблемам музичної психології. Найбільш досліджена сфера музичної психології – це психологія музичного сприйняття: Б. Асаф'єв, Б. Яворський, Л. Мазель. Цю проблему в педагогічному аспекті розглядають: Т. Лісова, І. Малашевська, Г. Побережна, Н. Яновська та ін.

Педагогічні праці В. Асеева, Л. Брусиловського, А. Копленд, В. Леві, М. Ліванова, В. Медушевського, М. Могендовича, А. Перотте, В. Петрушина, В. Полякова, Г. Родіної та ін. присвячено з'ясуванню сутності музикотерапії, в яких переконливо доведено, що використання музики є не тільки допоміжним засобом психологічного впливу й оздоровлення людини, а й особливим психокорекційним методом у розв'язанні її особистісних і комунікативних проблем.

Для нашого дослідження значний інтерес становлять погляди сучасних науковців щодо психолого-педагогічних можливостей музичної терапії, а саме: як способу навчання музики й естетичного виховання дітей (І. Малашевська, Т. Науменко, Г. Побережна, Н. Примакова, А. Пенкала, Н. Паглада, Т. Сакович, Є. Саявко,); засобу формування

моральних якостей (Е. Печерська); засобу духовного та емоційного розвитку (Н. Буркіна, Л. Данішевська, Л. Сморг), творчого розвитку (А. Грибовська, М. Кириченко, Г. Лабунська, Ю. Максимов, І. Сидорук, Н. Халезова та ін.).

Тематика досліджень у галузі музичної терапії є різноманітною: вивчаються проблеми санаторно-курортної музикотерапії та використання музики під час пологів; проводяться розвідки щодо терапевтично-виховного впливу музики в дитячих виправних колоніях; активізується науково-експериментальна робота щодо використання музикотерапії в роботі з неповнолітніми дітьми та молоддю та ін.

Разом з тим дуже важливо привернути увагу майбутніх педагогів-вихователів саме до «психолого-педагогічних можливостей» музики та сформувати у них необхідні загальнокультурні та музичні компетенції. Це зумовлено, на наш погляд, невідповідністю між загальним визнанням інтенсивного впливу музики на розвиток дитини та відсутністю дієвої систематичної підготовки бакалаврів дошкільної освіти до вміння використовувати з користю такий вплив на дошкільнят. Для нашого подальшого дослідження, що стосується теоретичних основ використання терапевтичного потенціалу музичних компетенцій у дошкільній освіті необхідно також визначити історичні аспекти розвитку означеної проблеми. Тому **метою нашого** дослідження стають історичні орієнтири використання терапевтичних потенцій музичних компетенцій у дошкільній освіті.

Виклад основного матеріалу. Пріоритети в реалізації компетентнісної парадигми позначаються на глобальних змінах у змісті освіти і, як наслідок, на професійних та особистісних якостях майбутніх фахівців. Тому й досі залишаються актуальними дискусійні питання відносно формування певних компетенцій майбутніх вихователів. На нашу думку, саме музичні компетенції, займають чільне місце в структурі професійних компетенцій бакалаврів дошкільної освіти. Ми виходимо з того, що потенціал музичних компетенцій не обмежується навчально-виховним аспектом [15]. Нагадаємо, що під музичними компетенціями майбутніх педагогів розуміємо сукупність базових музичних знань, умінь і навичок елементарного музикування, попереднього практичного досвіду творчої музичної діяльності та позитивного ставлення до неї, що зумовлює готовність і здатність бакалаврів дошкільної освіти до успішного здійснення музично-педагогічного впливу з огляду на потреби фаху, а також забезпечує їх самореалізацію та дозволяє бути компетентними [14].

Вплив музики на людину був помічений здавна. Як свідчить І.А. Малашевська, музична терапія пройшла тривалий і цікавий шлях розвитку та була невід'ємною супутницею культури суспільства й, відповідно, розвиток музичної терапії був нерівномірним, оскільки в певні періоди вона набувала великої популярності, як і культура, а в інші часи про неї майже зовсім забували. Факти та свідчення про цілювальні можливості музики знайшли своє відображення у стародавніх міфах, у філософсько-естетичних поглядах і трактатах, науково-методичних розробках [6, с. 54].

У давньогрецькій філософії традиція вивчення таємного взаємозв'язку музики і людини походить від теорії етосів («етос» у перекладі з грецької означає – вдача, характер), теорію етико-виховного впливу на людину музичних ладів, ритмів та інструментів. Найважливіше положення грецької естетичної педагогіки – думка про те, що моральна поведінка людини і навіть благополуччя держави визначається музикою. Подібні погляди простежуються у давньогрецьких міфах і ліричній поезії Сапфо, Алкея, Терпандра [10, с. 265]. Так, Піфагором були виявлені мелодії й ритми, які нейтралізують непомірні пристрасті людини, внутрішні розлади, роздратування, гнів тощо. Він наполягав на тому, що сила впливу музики – в очищенні (моральному, духовному, тілесному, фізичному). На думку цього грецького філософа, могутність і сила держави прямо залежать від того, яка музика, у яких ладах і ритмах у ньому звучить. Для держави, вважав Платон, немає гіршого засобу руйнації моралі, ніж відхід від скромної та сором'язливої музики. Музика слугує своєрідною «гімнастикою душі», здатною стати вирішальним чинником у формуванні характеру особистості, а відтак і у формуванні моралі суспільства [5, с. 6–7].

У герменевтичній теорії окремому музичному ладові приписувався певний вплив на емоційне життя людини. Так, наприклад, вважалось, що дорійський лад – мужній і поважний – врівноважує емоції; фригійський – нестримний та екстатичний – дезорганізує дії; лідійський – розслаблює (Платон, Дамон, Аристотель). «Корисними» для добродійних громадян вважались мелодії, які написані у дорійському ладі. Їх рекомендувалось виконувати на струнних інструментах (кіфарах, лірах, наблах). «Шкідливим» вважалось звучання авлетичних інструментів (авлосу, флейти, бубон, тимпанів), тому що воно справляє занадто розслаблюючу дію, занадто пом'якшує душу [8].

Засоби впливу на внутрішній світ людини за допомогою мистецтва розроблялись й у вченні про катарсис, яке базується на положенні про те, що під час слухання музики або гри на музичних інструментах людина звільняється від хворобливих афектів і переживає «нешкідливу радість». Аристотель серед різних функцій музики згадує функцію емоційного катарсису, що має певну схожість з метою сучасного психоаналізу [1, с. 26–39].

У пам'ятках древніх культур міститься багато свідочств про благодійний музичний вплив. Приміром, Гомер розповідав, що кровотечу рани Уліса було припинено завдяки мелодичній пісні; Ахілл переборював власні напади люті завдяки співу; Орфей за допомогою пісень пом'якшував не тільки норов людей, але й приборкував диких птахів і звірів; спартанський цар Лікурґ писав музику для свого війська, що виконувалась на трубах і барабанах. За висловом Платона, навіть держави залежать від музики, яка в них звучить, тому що музичні ритми і гармонія глибоко проникають у таємні куточки душі й сильно впливають на неї. Філософ радив не слухати будь-яку музику, крім сором'язливої і цнотливої, бо інша музика розбещує людей і призводить до загибелі розвинутих держав. У фінській епічній поемі «Калевала» описується, як за допомогою музики мудрець зміг заспокоїти натовп і занурити людей у гіпноотичний сон. Біблейський цар Саул «виганяв із себе злого Духа», звертаючись до Давида, який вдало грав на арфі [1, с. 26–39; 2, с. 315–317].

За О.А. Бодіною, в епоху античності вперше було розроблено основні поняття музичної теорії; намічено критерії художньої змістовності музичних творів; музичне виховання стало розумітися як один з найбільш важливих чинників становлення й розвитку особистості; досліджено сутність музичного етносу [4].

У книзі «Союз медицины и искусства» Ю.П. Лісіцин та С.П. Жилияєва також описують використання дії музики на людину у боротьбі з хворобами. Наприклад, є свідчення, що в Індії у давнину співу залучались до лікувальної роботи: існували так звані медичні пісні, які використовувались для того, щоб показати впевненість лікаря в силі свого мистецтва і викликати таким чином у хворого повну довіру до лікаря. Науковці у своїй праці посилаються на книгу К. Веллашека «Примітивна музика...», видану в Лондоні у 1893 року, де наведено багато цікавих прикладів використання музики у лікувальному процесі примітивними племенами. Так, в Австралії автор бачив у селищі аборигенів лікаря, який

використовував при лікуванні цілу в'язку сопілок; у племен тодішньої Британської Колумбії було прийнято, щоб лікар співав, провідуючи хворого, а хор одноплемінників тягнув пісню біля помешкання, де була хвороба та ін. Ці та подібні дії були більше ритуальними й ґрунтувались на релігійних повір'ях [1, с. 43].

У натурфілософії Китаю, яка представлена літературним пам'ятником "Люйші чуңьцю" (III століття до н. е.) музика розглядалась як символ порядку й цивілізації. Вона начебто гармонізує два протилежні види енергії – «янь» та «їнь» (чоловічого та жіночого начал), усуває безлад і відновлює космічний та громадський порядок. Стан культури і моральності ототожнювали зі станом музичного мистецтва, тому капельмейстери мусили слідкувати за чистотою «древніх тональностей». У Древньому Китаї музика була одним з найважливіших елементів виховання і входила в перелік наук, обов'язкових для вивчення [9, с. 430].

Таким чином, древні філософи і мислителі визнавали вплив музичного мистецтва на внутрішній стан людини. Ними було започатковано вчення про етико-моральну, виховну, регулюючу, психогігієнічну, сугестивну функції музики, а також з'ясовано, що різні співвідношення музичних тонів, тембрів і ритмів викликають різні психічні та соматичні реакції, сприяють активізації або розслабленню людини.

Середньовічними теоретиками музика сприймалася не як мистецтво, а перш за все як наука. У XVII – XVIII ст. вчення про лікувальний вплив музики отримало нову назву – «Iatromusica» («ятромузіка»). Із теорій Античної Греції були запозичені уявлення про гармонію космосу, яка діє на людину, але у новому значенні. Новий напрям музикотерапії вивчає біохімічні процеси людського тіла, фізіологічні реакції під час сприйняття музичних творів: зміна пульсу, ритму дихання у залежності від висоти звуку, інтонаційних особливостей мелодії, гармонії, темпу, динаміки, тембрів та інших засобів музичної виразності.

У середні віки виникла музично-естетична концепція «теорія афектів» (від латинського *affectus* – хвилювання душі, пристрасть), яка заснована на ідеї зв'язку між конкретними засобами виразності музики й прийомами її відтворення і певними почуттями та емоціями. Також ця теорія містила тезу про те, що музика «зображує» людські почуття (афекти) та керує ними. Теретичні обґрунтування цієї теорії містяться у працях Г. Аретинського, Р. Декарта, А. Веркмейстера, А. Кірхера, М. Мерсенна, В.К.Прінца та ін. У роботах теоретиків міститься класифікація афектів і пояснення афективної дії різних музичних ладів, ритмоформул, музичних форм, танцювальних рухів. Так, А. Менсенн писав: «Консонанс зображує радість, дружбу, спокій, дисонанс – боротьбу. Тому кожна хороша людина, яка поважає порядок, отримує більше задоволення від консонансу, ніж від дисонансу» [16, с. 6]. Інтервали, що знаходяться поруч – виражають ласку та сум; пунктирні та уривчасті ритми – веселії і грубий настрій; витримані й пунктирні ноти – серйозність і патетику [там само].

У XIX ст. виникли спроби пояснення впливу музики на внутрішній стан людини на основі природознавчих досліджень та експериментів. Наприклад, німецький природознавець Г. Гельмгольц у праці «Вчення про слухові відчуття як фізіологічна основа теорії музики» обґрунтував резонансну теорію слуху, яка пояснювала виникнення слухових відчуттів резонуванням внутрішніх органів слуху у відповідь на зовнішні впливи. Суголосними цим ідеям можна назвати погляди К. Штумпфа, який вважав, що зміна частоти коливання звуку (його фізична ознака) призводить одночасно й до зміни двох психологічних ознак – тембру та висоти. М. Майер, Г. Ревеш, В. Келер розробляли ідеї атомізму (вплив окремих простіших відчуттів на більш складні психічні процеси) [11, с. 9]. У цей період дослідниками теорії естетики почуття також проводились розвідки щодо з'ясування музичного впливу (Г. Лотце, Е. Ганслік). На їхню думку, музичний процес є еквівалентним почуттю не як конкретному емоційному стану, а як зміні різних станів; крім того, почуття, які передаються музикою, не схожі на звичайні почуття, а мають особливий відтінок, до якого можна застосувати позамузичні асоціації [там само].

У кінці XX ст. – на початку XXI століття досить активізувався інтерес до музичної терапії, який доктор медицини Роберто Ассаджіолі розподіляє на три напрями: застосування з метою пом'якшення болю; колективне застосування у лікарнях, у першу чергу, психіатричних, для надання заспокоїливого та тонізуючого впливу на пацієнтів; застосування як засобу трудової терапії [2, с. 317]. Ю.П. Лісичин та Є.П. Жилиєва наводять велику кількість прикладів-свідчень оздоровчого впливу музики, яка використовувалась у цей період не лише у психотерапії, а й під час хірургічного лікування [1].

Академік В.М. Бехтерев у своїй доповіді «Значення музики в естетичному вихованні дитини з перших днів її дитинства» (травень, 1914 рік, засідання педагогічної секції та комісії з вивчення впливу музики на організм при Психоневрологічному інституті) зосереджував увагу на використанні музики з метою охорони та зміцнення здоров'я. В.М. Бехтерев переконливо довів, що прилучення дитини до музики у ранньому віці необхідне для нормального, здорового розвитку організму. Науковець нагадував, як сприятливо діють на психіку немовлят ніжні мелодії колискових пісень, як вони допомагають у боротьбі з підвищеною нервозністю і примхами, котрі властиві дітям раннього віку. Діти досить рано, задовго до розвитку мовлення, вразливі до впливу музичних звуків пісні. Перш за все на дитину починає діяти ритм, свідчить автор, пізніше – висота тонів або мелодія звуків, а ще пізніше діти звикають розрізняти тембр, з'являється індивідуальне ставлення до звучання різних інструментів [3]. В.М. Бехтерев вказував на необхідність врахування самої реакції дітей на музичні твори, одні з яких у них спричиняють плач і роздратування, а інші – радісну емоцію і заспокоєння. Академік експериментально довів, що для вибору музичних творів необхідно користуватися дихальною та серцево-судинною реакцією з боку дитини. Бравурна музика дуже погано переноситься дітьми у ранньому віці на відміну від доросліших дітей. Саме ці особливості необхідно враховувати під час підбору репертуару та залучення дітей до музики [там само].

Як свідчить В.І. Петрушин, сьогодинішній етап розвитку музичної психотерапії бере початок з кінця 40-х років XX ст., коли у багатьох країнах Західної Європи та США почали організовувати музично-психотерапевтичні об'єднання та центри. Науковець свідчить про три такі школи: *шведську*, яка заснована на концепції психорезонансу, на основі чого виявляються глибинні пласти людської свідомості; *американську*, чий лікувальний ефект засновано на ідеях психоаналізу; *німецьку*, яка виходить з тези психофізичної єдності людини, тому лікування проводять у комплексі впливів, що враховують фізичний, емоційний, комунікативний та органічно регулятивний аспекти [12, с. 15–16].

Можливості терапевтичного впливу музики спричинили виникнення нового наукового напрямку – музикотерапії як одного з лікувально-виховних методів. На сьогодні єдиного загальноприйнятого визначення *музикотерапії* (МТ) немає,

тому наводимо найбільш поширені уявлення про неї, як: медичного напрямку, що використовує музику із лікувально-профілактичною метою; психотерапевтичного методу, що використовує музику в якості лікувального засобу; засобу формування емоційної стійкості у професійній діяльності, керування психічним станом вчителя та ін.

У багатьох країнах світу найбільшого поширення музикотерапія отримала як лікувальна педагогіка, лікувально-виховний метод. «Змістом музикотерапії є система різноманітних диференційованих методів, способів та елементів лікувально-виховного впливу, який здійснюється за допомогою активної та рецептивної діяльності», – зауважують чеські вчені З. Матейова та С. Машура в праці «Музикотерапія при зайкуватості» [7]. Виявлений таким чином зв'язок між лікувальними та педагогічними методами базується на альтернативі активного та пасивного станів індуктора або реципієнта, педагога або учня, що властиві як педагогіці, так і медицині.

З точки зору Г.І. Побережної, музика, як носій сакральної інформації, і музична терапія, як могутній інструмент впливу, спроможні допомогти людині гармонізувати себе і свої стосунки зі світом. Науковець має рацію, коли говорить, що засоби музичної терапії повинні стати складником будь-якої системи виховання, частиною освіти кожного майбутнього педагога і психолога, що «саме поєднання педагогічних, психотерапевтичних методів з керованим музичним впливом може зробити переворот у долі як окремої людини, так і суспільства загалом» [13, с. 88].

Науковець І.А. Малашевська робить важливі умовиводи щодо основних завдань застосування музикотерапії в педагогіці, а вони полягають саме у збереженні здоров'я та підвищенні працездатності дітей; активізації зацікавленості та інтересу до музичних занять; збільшенні продуктивності навчальної діяльності дітей; посиленні активності дитини, її емоційності; вирішенні проблем міжособистісного спілкування. У своїх дослідженнях автор наголошує на тому, що використання музикотерапії у процесі музичного навчання дошкільників сприятиме розкриттю у них саногенного потенціалу (резервних та адаптивних можливостей організму, ресурсів опірності та емоційної стійкості до стресу) та оптимізації розвитку музикальності [6]. На нашу думку, необхідно враховувати позиції видатних педагогів і музикантів у процесі підготовки бакалаврів дошкільної освіти, зокрема формування музичних компетенцій майбутніх вихователів.

Як ми зазначали у попередніх публікаціях, модель музичних компетенцій має такі структурні компоненти: історико-теоретичні, аудиторні, оцінно-аналітичні компетенції – *когнітивно-перцептивний компонент*; вокально-мовленнєві, елементарно-інструментальні, ритмічно-рухові компетенції – *музично-виконавський компонент*; імпровізаційні, компонувальні, проєктувальні компетенції – *креативно-інтеграційний компонент* [14]. На наш погляд, серед означених музичних компетенцій найбільший терапевтичний потенціал мають такі: аудиторні, вокально-мовленнєві, елементарно-інструментальні, ритмічно-рухові, імпровізаційні компетенції. Свої висновки ми робимо на основі вивчення та аналізу наукової літератури та власного досвіду. Ми виходимо з того, що музикотерапія розподіляється науковцями (К. Швабе, В.І. Петрушин, О.А. Федій та ін.) на дві основні групи – активну та рецептивну (або сприймаючу). В основі активної музичної терапії лежить активна музична діяльність – відтворення, виконання, імпровізація – за допомогою музичних інструментів або людського голосу; в основі рецептивної музичної терапії покладено сприйняття музики. Ми вважаємо за доцільне наголосити на важливості використання методу активної музикотерапії у процесі формування музичних компетенцій бакалаврів дошкільної освіти.

З метою формування музичних компетенцій бакалаврів дошкільної освіти на лекційних, семінарських і лабораторних заняттях з дисципліни «Теорія та методика музичного виховання» у Навчально-науковому інституті педагогіки і психології СумДПУ імені А.С.Макаренка серед інших здійснюються й такі завдання: професійна підготовка майбутніх вихователів до використання музики у межах необхідності щодо своєї спеціальності; оволодіння студентами музичними компетенціями; застосування їх під час створення творчих міні-проєктів.

Лекційні теми курсу підпорядковані закладанню теоретичного підґрунтя процесу формування *музичних компетенцій* бакалаврів дошкільної освіти. Серед тем курсу значимі саме ті, які безпосередньо за мету ставлять ознайомлення студентів з поняттями «арт-терапія», «музична терапія», «катарсис», «психокорекція»; пояснення впливу музики на дитину; добування цінностей «музично-звучного простору» для ефективного функціонування особистості в суспільстві, гармонізації його психічного життя та всебічного розвитку особистості дитини та ін. На заняттях розкривається роль музично-ритмічних, ритмічно-рухових вправ у вихованні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Велика увага приділяється адаптаційним, терапевтичним і профілактичним можливостям музичного мистецтва.

Висновки. Таким чином, на основі аналізу науково-педагогічної та психологічної літератури визначено, що музика має благотворний вплив не лише на хворих, вона може допомогти у повсякденному житті (виступати виразником нашого настрою, змінювати його, зняти біль, напруження). Серед найбільш важливих напрямів в історії розвитку музичної терапії наведемо такі: а) застосування її в лікуванні, реабілітації та профілактиці (душевні, психічні та психофізіологічні порушення); б) використання музикотерапії як виховного засобу та засобу саморегуляції.

З'ясовано, що музично-терапевтичні технології можна використовувати не тільки як терапевтичний інструмент, але й як профілактичний, корекційний, реабілітаційний, виховний, навчальний, мотиваційний, комунікативний. Тому надбані музичні компетенції бакалаврів дошкільної освіти нададуть можливість майбутнім вихователям використовувати музику у своїй повсякденній педагогічній діяльності, а музично-терапевтичний потенціал цих компетенцій посприє у вирішенні одного з головних завдань вітчизняної освіти – збереження і зміцнення фізичного, психічного та духовного здоров'я підростаючого покоління.

Отже, не викликає сумніву важливість історичного досвіду у використанні музично-терапевтичного потенціалу музичних компетенцій бакалаврів дошкільної освіти, які матимуть у перспективі терапевтичний і педагогічний ефекти у процесі музично-естетичного виховання дітей дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонова-Турченко О.Г., Дробот Л.С. Музична психотерапія: Посібник-Хрестоматія. Київ: ІЗМН, 1997. 260 с.
2. Ассаджіоли Р. Психосинтез. Принципы и техники // Пер. з англ. Е. Перовой. Москва : Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. 416 с.
3. Бехтерев В.М. Значение музыки в эстетическом воспитании ребенка с первых дней его детства. Москва: Типо-литогр. Т-ва И.Н. Кушнерев и К, 1916. URL : <https://dlib.rsl.ru/viewer/01004208770#?page=1>

4. Бодина Е.А. История музыкального воспитания школьников. Учебное пособие. Куйбышев: МГЗПИ, 1989. 81 с.
5. Зотова Е.В. Учит ли нас исторический опыт. Ретроспективный анализ роли музыкального образования в становлении личности // Музыка для всех. 2015. №4. URL : muzforall.ru/doc/mag4.pdf. С. 6–13.
6. Малашевська І.А. Феномен музикотерапії та досвід її застосування у сфері музичної педагогіки // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти. 2015. Вип. 18. С 53–55. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_014_2015_18_14.
7. Матейова З., Машура С. Музикотерапия при заикании. Киев: Вища школа, 1984. 304 с.
8. Матонис В.П. Музыкально-эстетическое воспитание личности. Ленинград: Музыка, 1988. 87 с.
9. Музыкальная эстетика западноевропейского Средневековья и Возрождения / Под. ред. В.П. Шестакова. Москва : Музыка, 1996. 574 с.
10. Музыкальный энциклопедический словарь / Гл. ред. Г.В. Келдыш. Москва: Сов. энциклопедия, 1990. 672 с.
11. Музичне мистецтво як засіб саморегуляції людини: історичний, соціальний, музично-теоретичний аспекти: Текст лекції до навчального курсу «Історія музичного мистецтва» для спеціальності 7.010104, 7.020411 "Початкове навчання і музичне виховання" / Укладач: Євстігнєєва Н. І. Полтава: ПДПУ імені В.Г. Короленка, 2004 р. 34 с. URL: elcat.pnpu.edu.ua/docs/Evctigneeva8.doc
12. Петрушин В. И. Музыкальная психотерапия: Теория и практика: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. 195 с.
13. Побережна Г. Музикотерапія як інноваційна технологія особистісного розвитку // Вища освіта України: теорет. та наук.-метод. часопис. 2010. №3. С. 87–97.
14. Пушкар Л.В. Методичні засади формування музичних компетенцій студентів педагогічних університетів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 – «Теорія та методика музичного навчання». Київ, 2009. 24 с.
15. Пушкар Л.В. Музично-терапевтичні можливості ритмічно-рухових компетенцій бакалаврів початкової освіти // Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі: матеріали III Міжнародного Конгресу (м. Одеса, 18–21 травня 2017 року) / Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 195–197.
16. Черденченко Т.В. Тенденции современной западной музыкальной эстетики. К анализу методологических парадоксов науки о музыке. Москва : Музыка, 1918. 222 с.

УДК 376.013.73:7

Никифоров А. М.,
м. Суми

ЕСТЕТИКО-ФІЛОСОФСЬКІ ПРИНЦИПИ БАРОКО У РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ І ОСВІТИ УКРАЇНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.

У статті розглянуто застосування і зміст терміну «бароко», його сутність та основні завдання як стилю в образотворчому мистецтві. Основну увагу приділено автором висвітленню естетико-філософських принципів бароко задля визначення їх подальшого впливу на становлення концептуальних засад вітчизняної культури і художньої освіти. Зроблено висновок щодо проявів принципів бароко у художньо-ремісничому русі України XIX – початку XX століття.

Ключові слова: естетико-філософські принципи бароко, художня освіта, культура, образотворче мистецтво, художньо-ремісничі майстерні.

Никифоров А. М. Эстетико-философские принципы барокко в развитии художественной культуры и образования Украины XIX – начала XX века. В статье рассматривается применение и содержание термина «барокко», его сущность и основные задачи как стиля в изобразительном искусстве. Основное внимание уделено автором освещению эстетико-философских принципов барокко для определения их дальнейшего влияния на становление концептуальных основ отечественной культуры и художественного образования. Делается вывод о проявлении принципов барокко в художественно-ремесленном движении Украины XIX – начала XX века.

Ключевые слова: эстетико-философские принципы барокко, художественное образование, культура, изобразительное искусство, художественно-ремесленные мастерские.

Nikiforov A. M. The aesthetic and philosophical principles of the Baroque in the development of artistic culture and education in Ukraine 19th – early 20th century. In the article the application and content of the term «baroque», its essence and the main tasks as a style in the fine arts are considered. The author focuses on the clarification of the aesthetic and philosophical principles of the Baroque. During the Baroque period, man's worldview was split and finally lost integrity and harmony. Worldview of man met the internal contradictions of life, human life, the universe. Historians of culture singled out as a special category for the study of the Baroque, the so-called antinomy - incompatible opposites that in aggregate show some harmony and aesthetics. Such antinomy is extremely important for understanding the essence of the Baroque. The most characteristic baroque antinomies are:

- opposition to chaos and order;
- the person at the same time all and nothing;
- opposition to life and death.

There are still some contrasts at such levels of cognition of being as time, space, and thinking. For the philosophy of the age of Baroque it is characteristic to see in the very foundation of things the tear and contradiction.

The essence of the baroque as an artistic direction, first of all, reflects the crisis concept of the world and personality. The Baroque artistic concept is humanistic oriented, but socially pessimistic: it contains doubts about the possibilities of man, the